

Warszawa, dnia 28 lutego 2024 r.

**REGIONALNY DYREKTOR
OCHRONY ŚRODOWISKA
W WARSZAWIE**

WPN-I.600.16.2023.SB

**Panie/Panowie
Prezydenci/Burmistrzowie/Wójtowie Gmin
Województwa Mazowieckiego**

Szanowni Państwo,

Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Warszawie mając na względzie art. 60 ust. 1 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t. j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1336, z późn. zm.), zgodnie z którym organy ochrony przyrody podejmują działania w celu ratowania zagrożonych wyginięciem gatunków roślin, zwierząt i grzybów objętych ochroną gatunkową, polegające m.in. na eliminowaniu przyczyn ich zagrożenia czy tworzeniu warunków do ich rozmnażania, w związku z zanotowanym w ostatnich latach silnym spadkiem liczebności populacji gawrona *Corvus frugilegus* gniazdującej w kraju (o 57% w ciągu trzech pokoleń przed 2020 rokiem), co spowodowało zaklasyfikowanie gawrona do gatunków narażonych na wyginięcie w skali kraju (kategoria VU w Czerwonej Liście Ptaków Polski; Wilk i in. 2020), informuje, co następuje.

Gawron *Corvus frugilegus* jest gatunkiem ptaka z rodziny krukowatych *Corvidae*. Obszar jego występowania jest rozległy i zajmuje całą Palearktykę od Hiszpanii do Japonii. Gatunek ten wędruje w trakcie mroźnych zim z północnej do południowej części swojego zasięgu, wzdłuż linii brzegowych i rzek. Często wędruje w stadach wraz z kawkami *Corvus monedula*. Gawron gniazduje na terenach rolniczych, zalesionych stepach, na obrzeżach lasów, zadrzewień, miast, miasteczek i wsi z dużymi drzewami oraz w parkach miejskich i na dziedzińcach kościelnych, osiedlach z wysokimi drzewami (Goodwin 1986, Madge i Burn 1993, Cramp 1994, Madge 2009). Jest gatunkiem kolonijnym. Pary są monogamiczne. Gniazda buduje w koronach drzew, w rozwidleniu gałęzi, z patyków, gliny zmieszanej z korzeniami, trawą i mchami. Czarki wysłane są suchą trawą. Na jednym drzewie może być po kilkilkanaście gniazd. Samica zazwyczaj składa 4 jaja, ale może być ich od 2-7. Początek składania jaj przypada na połowę marca. Inkubacja trwa ok. 18 dni. Pisklęta opuszczają gniazdo po 28-35 dniach (Gotzman i in. 1972, Cramp 1994, Madge 2009). Europejską populację gawrona oceniono na 5,7–10,7 mln par (BirdLife 2021), z czego trzy czwarte populacji zasiedla wschodnią Europę (Rosja, Białoruś, Ukraina) oraz Wyspy Brytyjskie. W wielu częściach Polski notuje się od lat spadek liczby par lęgowych gawrona. Spadki liczebności gawrona odnotowano też w połowie krajów Europy, zaś w skali całego kontynentu liczebność gatunku w ciągu ostatnich 3 pokoleń zmniejszyła się o ponad 30%. Skutkiem tego było umieszczenie gawrona na Czerwonej liście ptaków Europy, w kategorii narażonego na wyginięcie (VU - Vulnerable; BirdLife International 2021).

Zgodnie z publikacją podsumowującą gniazdowanie gawrona w Mazowieckim Regionie Ornitologicznym (Chmielewski i in. 2017), a także publikacjami podsumowującymi sytuację gawrona na obszarze poszczególnych gmin lub powiatów Mazowsza (m.in: Dombrowski i in. 2012, Lewandowska 2014, Michałowski 2014, Redlisiak i in. 2014, Dombrowski i in. 2015, Dombrowski i Trębicki 2015, Chmielewski i in. 2017) na obszarze województwa mazowieckiego w latach 2012-2015 wykryto łącznie 69 442 gniazda gawrona w 693 lokalizacjach. Autorzy oszacowali, że całkowita populacja lęgowa wynosiła od 72 125 do 76 488 gniazd. Ogółem gawron najliczniej występował na wschód od rzeki Wisły. Mniej liczne populacje zasiedlały Płaskowyż Rawski, południową część

Równiny Radomskiej, północną część Wzgórz Mławskich, Nizinę Kurpiowską i Przełom Bugu Podlaskiego. Średnia wielkość kolonii lęgowych wynosiła 100,2 gniazda (SD = 192,4). Istniało pięć kolonii o liczebności co najmniej 1 000 gniazd, z największą (2 180 gniazd) w parku dworskim we wsi Dębe Małe, w gminie Latowicz (powiat Mińsk Mazowiecki). Na większości stanowisk wykryto małe kolonie, liczące do 25 gniazd, w tym 103 kolonie liczące do trzech gniazd i 32 stanowiska z pojedynczymi gniazdami. W koloniach gawronów z ponad 100 gniazdami (26% wszystkich kolonii) znaleziono 83% wszystkich gniazd (Chmielewski i in. 2017). Niemal wszystkie (98,7%) kolonie na Nizinie Mazowieckiej były zlokalizowane w bezpośrednim sąsiedztwie siedzib ludzkich tj. wsi i miast (Chmielewski i in. 2017). Dodatkowo wielkość kolonii była pozytywnie skorelowana z liczbą mieszkańców wsi lub miasta, w którym kolonie się znajdowały (Chmielewski i in. 2017). Z miast liczących powyżej 10 tysięcy mieszkańców gawrony gniazdowały, m.in. w Garwolinie (Dombrowski i in. 2015), Mińsku Mazowieckim (Dombrowski i Trębicki 2015), Nasielsku (M. Kalbarczyk - dane niepublikowane), Płońsku (Chmielewski i in. 2017), Radzyminie (Chmielewski i in. 2017), Siedlcach (Dombrowski i in. 2012), Szydłowcu (Chmielewski i in. 2017), Warszawie (Redlisiak i in. 2014), Węgrowie (Michałowski 2014), Wołominie (Lewandowska 2014) i Żyrardowie (A. Dmoch – dane niepublikowane). Najczęstszym siedliskiem, w którym gawrony budowały gniazda były parki i zadrzewienia (Chmielewski i in. 2017).

Ze względu na informacje o silnym spadku liczebności gawrona na terenie Polski, w tym na Mazowszu, Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Warszawie w 2023 r. zlecił inwentaryzację populacji przedmiotowego gatunku w największych miastach województwa. Z przeprowadzonej przez Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków na zlecenie tut. organu inwentaryzacji wynika, że w większości miast gdzie zgodnie z przytoczoną wyżej publikacją (Chmielewski i in. 2017) obserwowane były liczne populacje gawronów, jedynie na terenie m. st. Warszawy i Żyrardowa nie zanotowano spadku liczebności gatunku. Przykładowo w Radomiu w 2014 r. stwierdzono 2277 gniazd, a w 2023 r. już tylko 795, w Ciechanowie z 900 gniazd zinwentaryzowanych w 2014 r. pozostało w 2023 r. jedynie 363, w Siedlcach gdzie jeszcze w 2001 r. notowano 1129 gniazd, w 2023 r. stwierdzono jedynie 59, a w Mińsku Mazowieckim gdzie w 2015 r. wykazano 1408 gniazd, w 2023 r. znajdowało się już tylko 632 gniazda. Powyższe dane potwierdzają spadek liczebności przedmiotowego gatunku i niekorzystną dla jego ochrony tendencję, która bez podjęcia działań ochronnych może doprowadzić w przyszłości do pogorszenia stanu ochrony populacji gawrona. Bardzo duże znaczenie w przedmiocie sprawy ma przytoczona wyżej publikacja (Chmielewski i in. 2017) zgodnie z którą na terenie Mazowsza gawrony występują praktycznie wyłącznie w obrębie miast i w ich bezpośrednim sąsiedztwie, najczęściej w parkach miejskich, skwerach, cmentarzach i zadrzewieniach. Z oczywistych względów, obecność kolonii gawrona, liczącej kilkanaście a nierzadko nawet kilkadziesiąt gniazd może spowodować konflikty społeczne, wynikające ze względów sanitarnych, zabrudzeń ławek i innych elementów infrastruktury parków miejskich czy placów zabaw, czy też ataków ptaków na osoby postronne, szczególnie w okresie lęgowym, kiedy para rodzicielska broni swoich młodych.

Niemniej jednak z uwagi na obecny status ochrony gawrona, a także obserwowane niekorzystne dla jego ochrony tendencje liczebności, konieczne jest podjęcie działań zmierzających do ograniczenia zagrożenia płynącego dla populacji gatunku z działalności człowieka. Zdaniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Warszawie, jednym z najważniejszych działań jakie należy podjąć w celu utrzymania populacji gawronów co najmniej w nie pogorszonym stanie, jest ograniczenie płoszenia, usuwania gniazd i wycinki drzew w jego koloniach, co obserwowane jest w ostatnich latach w wielu miejscowościach na terenie Mazowsza. W związku z koniecznością utrzymania czystości i porządku na terenach publicznych gniazda gawronów były bowiem regularnie usuwane, a dorosłe ptaki płoszone. Powyższe czynności podyktowane są na ogół dbałością o zachowanie odpowiedniego stanu sanitarnego parku czy skweru miejskiego, niemniej jednak w przekonaniu tut. Organu stanowią one obecnie największe zagrożenie dla gawrona. Potwierdza to także zamówiona przez Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Warszawie inwentaryzacja zrealizowana przez Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków.

Mając powyższe na uwadze, Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Warszawie zwraca uwagę na konieczność indywidualnego podchodzenia do każdego z przypadków prowadzenia prac pielęgnacyjnych w obrębie kolonii lęgowych gawronów. Gniazda tego gatunku w kolonii są często

rozproszone na dużym obszarze i uciążliwość, jak również konfliktowość poszczególnych par może być różna. Dlatego każda decyzja dopuszczająca usuwanie gniazd powinna być ograniczona jedynie do gniazd realnie uciążliwych/konfliktowych. Przykładowo, przy wydawaniu zgody na usunięcie gniazd na osiedlu mieszkaniowym, parku czy skwerze miejskim, zasadnym wydaje się wydanie zezwolenia na usunięcie wyłącznie tych gniazd, które położone są bezpośrednio nad placami zabaw, parkingami czy przy samych budynkach, a pozostawienie bez ingerencji gniazd które nie są posadowione nad ciągami pieszymi czy innymi elementami infrastruktury terenów publicznych. Dodatkowo zasadnym wydaje się, aby gniazda dopuszczone do usunięcia typować w trakcie wizji terenowej przy udziale specjalisty z zakresu ornitologii. W przypadku obszaru, gdzie liczebność gawrona jest niewielka, a planowane działania miałyby zostać realizowane w kolonii lęgowej stanowiącej istotną część populacji tego gatunku na terenie miasta czy gminy, konieczne może być podjęcie działań alternatywnych. Przykładowo na terenie parku czy skweru miejskiego zasadnym wydaje się wykonanie zadaszeń z pergoli czy materiałowego żagla, który ograniczy zabrudzenie elementów infrastruktury odchodami ptaków, umożliwiając korzystanie z terenu publicznego przez człowieka bez konieczności podejmowania działań związanych z płoszeniem czy usuwaniem gniazd gawronów.

Mając powyższe na uwadze przy planowaniu prac pielęgnacyjnych w obrębie terenów zielonych na terenie zarządzanych przez Państwa miast i gmin, konieczne jest uwzględnienie przytoczonego wyżej statusu ochrony gawrona, a także uwarunkowań związanych z działaniami mogącymi pogorszyć stan populacji przedmiotowego gatunku. W przypadku wystąpienia do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Warszawie z wnioskiem o zezwolenie na czynności zakazane wobec gawrona, dobrą praktyką byłoby załączenie informacji o stanie populacji tego gatunku na terenie gminy, a także o ile to możliwe o tendencjach kształtujących tą populację w ostatnich latach (czy liczebność spada czy też wzrasta). Powyższe wynika z braku informacji o stanie populacji gawrona na terenie całego województwa. Przed złożeniem wniosku należy zidentyfikować także najbliższą kolonię lęgową od miejsca gdzie przewidują Państwo zrealizowanie prac, a także ocenić potencjalne miejsca gdzie ptaki mogłyby się przenieść w przypadku zrealizowania planowanych czynności. Nie bez znaczenia jest również termin prowadzenia prac, który w przypadku usuwania gniazd powinien być prowadzony poza okresem lęgowym gawronów, optymalnie od 16 października do końca lutego. Natomiast płoszenie ptaków mające również na celu ograniczenie założenia gniazd winno być ograniczone do miejsc faktycznie konfliktowych

W kontekście powyższego na uwagę zasługuje fakt, że przepis art. 60 ust. 1 ustawy o ochronie przyrody dotyczy organów ochrony przyrody, którym zgodnie z tą ustawą poza regionalnymi dyrektorami ochrony środowiska są również Państwo. Z tego względu liczę na zrozumienie dla wskazanych w niniejszym piśmie okoliczności i konieczności podejmowania często trudnych decyzji. Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Warszawie wyraża nadzieję na uwzględnienie uwarunkowań dotyczących ochrony gawronów przy planowanych pracach pielęgnacyjnych na terenach zieleni, co dzisiaj wydaje się jedynym rozwiązaniem trudnej sytuacji w jakiej znalazł się ten gatunek.

**Z up. Regionalnego Dyrektora
Ochrony Środowiska w Warszawie**

Aneta Adamska
**Z-ca Regionalnego Dyrektora
Ochrony Środowiska w Warszawie -
Regionalny Konserwator Przyrody**
/podpisano elektronicznie/